

בעזרת ה' יתברך

קונטרס

זכרנו את ציון

להקל זכירת תלמוד ירושלמי

פאה סה. – דמאי יט:

נתנדב לע"נ
האשה החשובה אסתר לאה בת ר' יעקב מנחם ע"ה
נפטרה י"ז אייר תשע"ג

לפי דפי עוז והדר

להערות והארות

שגיאות מי יבין

347-565-4381

Rememberyerushalmi@gmail.com

מסכת פאה

פרק שביעי כל זית

- לב"ה – פטור [דרבעי ממון גבוה].

~ דף סו ~

הפרשת חלה מעיסת נטע רבעי

- לב"ש – חייב [דרבעי ממון בעלים].
- לב"ה – פטור [דרבעי ממון גבוה].

משנה הלכה ו

כרם שכולו עוללות

- לר' אליעזר – פטור מעוללות והכל לבעה"ב [דכתיב "כי תבצר" לא תעולל].
- לר' עקיבה – חייב בעוללות והכל לעניים [דכתיב "וכרמך" לא תעולל].
- כי תבצר כרמך לר' עקיבה
- ולר' עקיבה – "כי תבצר" כרמך לא תעולל בא ללמד דבשדה שיש בצירה לבעה"ב אסור לעני ללקט העוללות קודם שבעה"ב מלקט את שלו.

גמ'

כרם שכולו פרט

- ור' יוחנן מבאר דר' יהודה מודה לדין זה דהוא לומד רבעי ממעשר שני, וכשם שמע"ש ממון בעלים הוא, כן ברבעי.

חיוב מעשרות מרבעי על הצד שהוא ממון בעלים

- אין להביא ראיה לשאלה זו מהמנהג, דהמנהג כבית הלל הסוברים במשנתנו דרבעי פטור ממתנות עניים כיון שזה ממון גבוה.

- ר' אבין פושט שהוא פטור ממעשר כמעשר שני.

הפרשת חלה מעיסת מעשר שני

- הלש עיסה ממעשר שני חוץ לירושלים – לכו"ע פטור מחלה [דכשאין לו רשות אכילה לכו"ע הוה ממון גבוה].

- הלש עיסה ממעשר שני בירושלים;

- לר' מאיר - פטור [דמעשר שני ממון גבוה].

- לר' יהודה - חייב [דמעשר שני ממון בעלים].

הפרשת חלה מעיסת נטע רבעי

- לב"ש – חייב [דרבעי ממון בעלים].

~ דף סה ~

נטע רבעי בי"ד שנים שכבשו וחלקו

- לר' יוסי בר' יהודה ור' אלעזר בר' שמעון - לא היה רבעי נוהג בשנים האלו.

- בשיטת ר' יהודה אביו של ר' יוסי הפוטר נכרי מרבעי בסוריא נחלקו אמוראים;

- לרב חסדא – ר' יהודה מודה לבנו [דלא היה נוהג בי"ד שנים ראשונים], ור' יוסי מודה לאביו [דנכרי פטור מרבעי בסוריא], דשניהם באים מן הטעם שלמידין רבעי ממעשר שני.

- להאמורא ר' יוסי – כיון שסוריא חמור בהרבה דינים מן י"ד שנים האלו באר"י, הלכך ר' יהודה הפוטר אפי' מסוריא וודאי פוטר בי"ד שנים כבנו, אבל ממה שבנו ר' יוסי פוטר בי"ד שנים אלו, אין הכרח שהוא גם פוטר בסוריא.

בעלות בפירות רבעי

- לר' יוסי הגלילי - פירות של רבעי הם ממון בעלים* [דכתיב "ו"בשנה החמישית].

* לקדש בו אשה.

מה עושה הגזבר בהקדש של שמיטה

● מחללין קדושת הקדש על מעות של חולין, וקדושת שמיטה נשאר על הפירות [שאינן קדושת שמיטה עוברת להמעות אלא ע"י מכירה ולא ע"י חילול].

קושיא על שיטת ר' יוסי במתניתין

● הגמ' נשאר בקושיא על ר' יוסי במתניתין, מדברי ר' יוחנן המבאר שיטת ר' יוסי בנדירים לחלק בין קדם הפקר לנדר שמוותר להנות, לקדם נדר להפקר שאסור להנות, דהרי זכות העני הקדים להקדש גם בזכות היניקה.

הלכה כר' יוסי

● ר' יוחנן אמר שבמעשה שהיה הורו כר' יוסי דהעני משלם להקדש דמי ההוספה.

הרחיק מזית ויכול לפשוט ידו

● לר' חייא הגדול – אינו שכחה, [ואין להקשות עליו מרוגליות, דכל רוגליות נחשב כשורה בפנ"ע].

● לר' יוחנן – הוה שכחה [ואין להקשות עליו מגפן עריס, דבגפן עריס הדרך לבחון יותר].

● לר' יוסי – העני משלם להקדש מה שגידל אחר ההקדש [שהוא יונק מקרקע של הקדש].

זמן חלות שכחה בכרם

● בעריס (גפנים על קנים) – כשריחק ואינו יכול ליטול משם האשכול.

● בגפנים על הקרקע – משעבר ממנו.

גמ'

אם אפשר להקדיש אילן ולשייר גידוליו

● לאנשי יריחו – אפשר לשייר [וכן עשו אבותיהם שהקדישו הקורות ולא הענפים].

● לחכמים – החכמים נסתפקו בזה אי שייך לשייר [ולכן מיחו באנשי יריחו].

● ואין להוכיח מת"ק שבמשנתנו שמה שניתוסף לעני ביד הקדש מותר, דכאן לא הוקדשו העוללות כלל.

~ דף סז ~

דיני שדה של הקדש

● פטור - מערלה, רבעי, עוללות.

● וחייב - בשמיטה [דכתיב ושבתה הארץ שבת "לה"'].
● לר' אליעזר – כרם שכולו פרט פטור מפרט.

שיעור בצירה המחייב כרם בפרט ועוללות לר' אליעזר

● ג' אשכולות שביחד הם מוציאים רביעית י"ן.

● ושיעור זה צריך להיות בבית אחת [לאפוקי אם אכלן חיה].

● "וכרמך" לא תעולל לר' אליעזר

● פסוק זה בא ללמד שבעה"ב

● אסור ליטול העוללות אפי' קודם שהתחיל הבצירה [דאפי' קודם הבצירה הרי הוא של עני].

משנה הלכה ז

הקדיש כרם, למי העוללות

● הקדיש כרמו כשלא הכירו העוללות – אין העוללות לעניים [דכרם של הקדש פטור מעוללות].

● הקדיש כרמו כשכבר הכירו העוללות – העוללות לעניים [שאינו יכול להקדיש דבר שאינו שלון].

תשלומין על הגדלה לאחר הקדש

● לת"ק – אין העני משלם להקדש כלום [שגם זכות היניקה אין לו רשות להקדיש].

פרק שמיני מאימתי

משנה הלכה א

מאימתי מותר לעשירים ליקח מתנות עניים

1. בתבואה - משילכו הנמושות.
 2. בכרם - אחר שעברו העניים בכרם ב' פעמים.
 3. בזיתים
- לת"ק – אחר ירידת גשם שניה.
 - לר' יהודה – משעה שהעני מלקט פחות משוויות של ד איסרות [שיעור ד סעודות].

~ דף סח ~

גמ'

נמושות או ממושות

1. לברייתא א' ולר' יוחנן – נמושות מלשון הסרה², [שהן מסירין מן השדה כל מה שנשאר].
2. לברייתא ב' ולאבא שאול – ממושות מלשון מישוש³, [שהן ממשמשין במקלם ובכותל בשעת הליכתן].

פרנסה מלקיטת הנמושות לכל השנה

- ר' יוחנן בן נורי התפרנס ממה שליקט עם הנמושות לכל השנה.

מתנות עניים שאין העניים לוקחים

² כדכתיב לא "ימיש" עמוד הענן.

³ כדכתיב ידיהם ולא "ימישון".

⁷ וזה שייך רק בזיתים ולא בשאר אילנות (דרך אמונה מתנו"ע פרק א אות סט).

- וכל אלו נאמנים רק אם הם דברים שהדרך ליתן כן לעניים.

גמ'

סכום התבואה שהעני נאמן

- עני נאמן רק על כמות שאפשר ללקט ביום אחד.
- רבי האמין לחמשה אחים שכל אחד ליקט כור.

עם הארץ שהפריש מעשר שני

ראה שעם הארץ מפריש מעשר שני, ולא ראה שמפריש מעשר ראשון;

- לר' אליעזר – אינו חייב להפריש מעשר ראשון [שמעשר שני הוכיח על ראשון].

- לחכמים – חייב להפריש מעשר ראשון [ואין להוכיח ממעשר שני, שזה נשאר אצלן].

הפרשת מעשר ראשון ממעשר עני של עם הארץ

- אפי' החכמים החולקין על ר' אליעזר מודים שאין צריכין להפריש מעשר ראשון מפירות שאנו יודעים שזה מעשר עני [שאין אדם מכשיל העני בטבל בשעת קיום מצות מעשר עני].

תרומת מעשר בדמאי

- פיאה שאין העניים מתעניינים בהם – בעה"ב פטור מלקרות עליהם שם פיאה [דכתיב "לעני ולגר" תעזב ולא לעורבין ולעטלפים].

טעם שב"כרם" ו"זיתים" אין השיעור משילכו הנמושות

- כרם חביב לכל, והנמושות מזרזין לבוא בתחילה ככל העניים.
- זמן מסיקת זיתים הוא בחורף, ומחמת הקור אין הנמושות באים⁷.

טעמא דר' יהודה

- משעה שהעני יודע שאין בהשדה כדי ללקט ד' סעודות, אינו יוצא ללקט ומפקיר אותם.

משנה הלכה ב

נאמנות עני עם הארץ

- עני עם הארץ שאומר על תבואתו כדי לפוטרו מתרו"מ;

1. הרי זה לקט שכחה ופיאה – נאמן בשעת הבציר.
2. הרי זה מעשר עני – נאמן בשלישית ושישית.
3. לוי שאומר הרי זה מעשר ראשון – נאמן לעולם.

משנה הלכה ד

8 שיעורים של מעשר עני בגורן

- המחלק מעשר עני בגורן חייב ליתן לכל עני לכל הפחות כשיעור שלאחר טחינה ואפיה ישאר מזון שתי סעודות.
- 1. חיטים – חצי קב.
- 2. שעורים; לת"ק – קב.
- לר' מאיר – חצי קב כבחיטים.
- 3. כוסמין – קב וחצי.
- 4. גרוגרות – קב.
- 5. דבילה;
- לת"ק - משקל מנה.
- לר' עקיבה – משקל חצי מנה.
- 6. יין;
- לת"ק – חצי לוג.
- לר' עקיבה – רבע לוג.
- 7. שמן;
- לת"ק – רבע לוג.
- לר' עקיבה – שמינית מלוג.
- 8. שאר פירות [שאינן קובעין עליהן סעודה] – שימכור ויקנה עם המעות מזון שתי סעודות.

גמ'

10 שיעורים שבברייתא

1. אורז – רובע קב.
2. תבלין – עוכלא.
3. ירקות – ליטרא.
4. חרובין – 3 קבין.

5. ירק חי [בין מרובה ובין מועט].
 6. מועט ירק מבושל [שפעמים בעה"ב מוציא מקדרו ליתן לעני מעשרו].
- 6 דברים "שאינן" הדרך ליתן למעשר עני
1. קמח.
 2. פת.
 3. אורז שאינו בקליפתו [בין חי ובין מבושל].
 4. גריסין [פולים שנטחננו] בין חי ובין מבושל.
 5. שמן של זיתי ניקוף [זיתים של הפקר].
 6. הרבה מירק מבושל.

גמ'

קבלתי חיטים ועשיתי קמח

- עם הארץ נאמן לומר שקיבל חיטים ועשה מהם קמח.
- נאמנות על קמח ופת כשיודעין שליטת מתנו"ע
- אפי' כשיודעין שעני זה ליקט מתנו"ע, אינו נאמן לומר שקיבל קמח וכדו'.

מקום שדורכין עוללות וזיתי ניקוף

- במקום שהסדר לדרוך עוללות ליין, העני נאמן לומר שייך זו של עוללות הם.

- וכן הדין במקום שנהגו לדרוך שמן מזיתי ניקוף.

מעשה שהופרש מעשר מקדירה

- בבית אסי בשלו ירק ושכחו לעשרו, וגמליאל זוגא הפריש מעשר מן הקדירה.

- לר' הושעיא – לעולם פטור להפריש תרומת מעשר מדמאי [שכשם שחזקה שעם הארץ מפריש תרומה גדולה, כך חזקה שעם הארץ מפריש תרומת מעשר].
- ומביא ראיה לזה ממתניתין שלוי עם הארץ נאמן לומר שזה מעשר ראשון ופטור "לעולם".

~ דף סט ~

נאמנות לוי עם הארץ לפטור מקדושת שביעית

- הגמ' מסופק אם לוי עם הארץ נאמן לומר בשמיטה שזה מעשר ראשון מששית ולפטרו מקדושת שביעית.

2 דינים בנאמנות לוי עם הארץ

1. אין הלוי נאמן אלא אם אומר שראה בעצמו האיך בעה"ב מפריש המעשר ראשון.
2. וכן אינו נאמן לומר שזה מעשר ראשון שהופרש משדהו.

נוהגין כן או נותנין כן

- הגירסא הנכונה במתני' הוא אינן נאמנין אלא על דבר שכן דרך בנ"א "נותנין" כן.

משנה הלכה ג

6 דברים שהדרך ליתן למעשר עני

1. חיטים.
2. אורז בקליפתו.
3. פול שלא נטחן בריחיים.
4. שמן.

5. יין – חצי לוג^ה.
6. שמן – רביעית לוג^ה.
7. אגוזים – 10 אגוזים.
8. אפרסקין – 5 אפרסקין.
9. רימונים – 2 רימונים.
10. אתרוג – 1 אתרוג.

מקור שיעור שתי סעודות

- בנתינת מעשר שני כתיב ואכלו בשערין "ושבעו".

שאלת חזקיה מאביו

- חזקיה שאל מאביו מהו המקור לכל הני שיעורים דמתניתין.
- ואביו ענה לו [על ידי משל של צרור מחזיק בירה], דשיערו חכמים דבשיעורים אלו יש כדי שביעה.

טעמי ר' אילא

- כשר' אילא נתן טעמים לשיעורים אלו ור' חנניה סתר אותם פעמיים, אמר לו שהעיקר הוא לבנות ולא לסתור.

שיעור ירקות

- לברייתא א – ליטרא.
- לברייתא דר' מנא – 4 ליטרין.

~ דף ע ~

שיעור ב סעודות בעירוב תחומין

- ביין – ת"ק ור"ע שבמשנתנו נחלקו גם בעירוב.

- בשמן – כדי [טבילת ירק] של ב סעודות^ה.
- בחומץ – כדי [טבילת ירק] של ב סעודות.

אפונין

- אע"פ שאפונין מסריח את הפה, ר' מאיר מודה [דנחשב כמאכל יותר מבצלים] ומערבין בו.

מליח

- דג מליח – מערבין.
- בשר מליח – מערבין.

בשר חי

- אין מערבין בבשר חי [דרך הבבליים שדעתן מקולקלת אוכלין אותו].

סלקירא

- ר' יודן מסופק בדגים שרק הכותים אוכלים אותן חי אי מערבין בו.

3 מינים שמערבין בהם

1. פֶּעֶפּוּעִין – קקולִי.
2. גְּדָגְנִיּוֹת – הַנְּדָקוּקִי.
3. חֲלוּגְלוּגוֹת – פְּרָפְתִינִיָּה.

משנה הלכה ה

כל השיעורים בהמשנה הקודמת נוגע לג' דינים

1. תרומה – לכהן.
2. מעשר – ללוי.
3. מעשר עני – לישראל.

הצלת מעשר עני לקרובים

- לאחר שנתן לכל העניים בשדה כדי שיעור ב סעודות, מותר להציל ולהניח לקרוביו כל המעשר עני הנשאר^ה.

יש לו מעט מעשר עני

- אם אין לו מספיק מעשר עני כדי לתת לכל העניים כדי שיעור ב סעודות, נותן לפנייהם והם מחלקין ביניהם.

גמ'

הצלה לקרובים כשאין מספיק לעניים בשדה

- לר' יונה – אסור להציל [ומתניתין מיירי כשנשאר לאחר שחילק לכל העניים בשדה].

- לר' חזקיה – מותר להציל [אע"פ שעי"ז מתחייב להניח לפני העניים והם מחלקין ביניהם כסיפא דמתניתין].

עניים המסבבין על הפתחים

- אין נותנין להם כשיעור ב סעודות שנותנים לעני בגורן.
- אבל נותנים להם דבר מועט.

חצי קב חיטים וככר בפונדיון

- חצי קב חיטים בגורן שבהלכה ד, וככר בפונדיון לעני העובר ממקום למקום שבהלכה ו, חד שיעורא הוא [דבשניהם מגיע לעני שלישי קב].

^ה כשיטת ת"ק במשנתנו.

^י כשיטת ת"ק במשנתנו.

^ז וזהו פחות ממעשר שני.

^ח ע"פ ר' יונה בגמ', ועיי"ש שחזקיה חולק על זה.

- בככר קטן [של חצי קב] – מותר ליטול שלישי לשכר.
- בככר גדול – אסור ליטול שלישי לשכר [אלא פחות מזה].
- עני שנטל צדקה פעם שניה בערמה

- הנותן – מצות צדקה בידו.
- המקבל – יחוש משום גזל [שאילו ידעו לא היו נותנין לו פעם שניה].

~ דף עא ~

משנה הלכה ו

שיעור צדקה לעני העובר ממקום למקום

- אינו לן בעירו – ככר לחם העשוי משליש קב חיטים^ט.
- לן בעיר – מוסיף לו פרנסת לינה.
- שבת – מזון ג סעודות.
- מי רשאי ליטול מן התמחוי ומן הקופה
- יש לו כדי מזון ב' סעודות – לא יטול מן התמחוי.
- יש לו כדי מזון י"ד סעודות – לא יטול מן הקופה.

כמה אנשים ממונים על הקופה

- 2 – גובים [דיחיד אינו נאמן].
- 3 – מחלקין [שהוא כפסק דין].

גמ'

^ט שיעור זה הוא לפי המבואר לעיל בדף ע.:

1. זמן החלוקה;
 - תמחוי – בכל יום.
 - קופה – בערב שבת.
 2. למי מחלקין;
 - תמחוי – לכל העניים.
 - קופה – רק לעני העיר.
- כמה אנשים ממונים על תמחוי

- תמחוי נגבה ע"י ג [כיון שנתחלק תיכף אחר הגיבוי].
- טעם חלוקת קופה ותמחוי בג'

- חלוקת מעות צדקה נחשב כדיני נפשות ואין פוחתין מג' ק"ו מדיני ממונות.
- אבל לא הוצרכו כ"ג כמו בכל דיני נפשות, כדי שלא יתאחר חלוקת הצדקה, שמא יבוא לידי סכנה.

אחין גבאי צדקה

- אין מעמידין שני אחין גבאי צדקה [שגבאי צדקה נחשבים כדיינים].
- כשר' יוסי העביר אחד מן האחין אמר להציבור שבאמת הוא אדם כשר, אלא שאין מעמידים שני אחין לגבאי צדקה.

חיזוק להתמנות לגבאי צדקה

- ר' יוסי חיזק אלו שמתחלה לא רצו לקבל על עצמם להיות גבאי צדקה שיקבלו על עצמם, ואמר להם ק"ו מבן בבי הממונה על הפתילה.

- כשר' חגיי העמיד גבאי צדקה, בחן אותם אם הם תלמידי חכמים [דכתיב בי מלכים ימלוכו].
- ר' חייא בר אבא היה מקים גבאי צדקה.

בזיונות לגבאי צדקה

- כשר' אליעזר שמע שהעניים התפללו עליו אמר שלא קיבל שכר.
- וכששמע שביזוהו אותו אמר, שעל זה מקבל שכר.
- כשרצו למנות ר' עקיבה לגבאי צדקה שאל לאשתו אם היא מסכמת ע"מ שיבזו אותה.

בדיקה מרמאות

- עני המבקש מזון – לכו"ע אין בודקין אחריו [שאינ מדקדקין בחיי נפשות].
- עני המבקש בגדי כבוד – לכו"ע בודקין אחריו [כמבואר בתוספתא ד ח].
- עני ערום המבקש בגדים – נחלקו בזה רב ור' יוחנן;
- אחד – בודקין.
- ולאידך – אין בודקין [שהוא מתבזה כשהוא ערום].

מאימתי נחשב תושב העיר לחייבו בצדקה

- למזון – ל' יום.
- לכסות – 6 חדשים.

- לשמירת העיר ולשכר למלמדי תינוקות – 12 חדשים.

~ דף עב ~

משנה הלכה ז

יש לו מאתים זוז

- מי שיש לו מאתים זוז, לא יטול ד מתנות עניים;
 1. לקט.
 2. שכחה.
 3. פאה.
 4. מעשר עני.

מאתים זוז חסר אחת

- מותר לו לקבל מתנות עניים הבא בבת אחת, אפי' בשוויות של אלף זוז.

מעות משעובדין לחוב

- אינו בחשבון מאתים זוז [שאינו יכול לחיות מהם].

מכירת ביתו וכלי תשמישו

- אין לו מאתים זוז מותר ליקח מתנות עניים ואינו חייב למכור ביתו או כלי תשמישו.

גמ'

מעשה רבי ותלמידו

- רבי גרם שתלמידו יחסר הזוז אחד שניתנו לו ע"י חבריו בעין רעה כדי שיהיה ראוי לקבל מעשר עני.

הוצאת מעשר עני מירושלים

- החכמים נתנו שש מאות ככר זהב של מעשר עני למשפחת

אנטבילא שבירושלים (שהיו מתיחסים לארנון היבוס), כדי שיהיה נאכל בירושלים [שהקישו מעשר עני למעשר שני דבשניהם כתיב בשעריך].

2 מעשיות של קיום דין די מחסורו אשר יחסר לו'

1. הלל הזקן קנה לעני בן עשירים סוס ועבד [מן הדין של די מחסורו אשר יחסר לו].
2. אנשי גליל קנו לעני זקן ליטרא בשר ציפרים בכל יום [שלא אכל מאכלים אחרים].

מתי מחויב למכור כלים יקרים

- כלים המשתמש בהם לגופו כגון בגדים, קונים לו במה שהוא רגיל ואפי' כלי מילת, וכש"כ שאין מחייבין אותו למוכרן [ומזה איירי משנתנו והברייתא של כלי מילת].

- כלים שאין תשמישם לגופם כגון כלי אכילה ושתייה, מחייבין אותו למוכרן למדרגה אחד פחות [זהב לכסף, כסף לנחשת, ונחשת לזכוכית].

- בגדי שבת ויו"ט אינו מחויב למכור אע"פ שאינו לובשן בכל יום [דהא רות ליקט לקט אע"פ שהיה לה שמלה של שבת].

מעשה בעני איסטניס שאכל מכלי חרס

- אחד ממשפחת הנשיא ירד מנכסיו, ומן הצדקה ניתנו לו כלי חרס לאכילה, ומחמת איסטניסו הקיא המאכלים,

והרופא אמר לו דכל המאכלים הם בכלי חרס בשעת בישול.

נכסים המשעובדין לבע"ח שאינו דוחק

- אפי' אין הבע"ח דוחק מותר לקבל מצדקה אם מעותיו משעובדין [כן מוכח מכתובת אשתו שבמשנתנו].

בגד מיוחד לשבת

- חייב להיות לכל אדם בגד מיוחד לשבת [כן למדנו מרות שאפי' היתה עניה וליקטה לקט, היה לה בגד מיוחד].

- ומי שאין לו בגד מיוחד ישנה בגדיו ויאריכן בשבת [דין זה אמר ר' שמלאי לתלמידים העניים שלא היה להם בגדים מיוחדים וכמו כאשר דרש להם שחייב ללבוש בגד מיוחד לשבת].

דרש הכתיב וירדתי

- נעמי אמרה לרות שזכותה תרד עמה.

~ דף עג ~

משנה הלכה ח

נושא ונותן עם נ זוז

- הנושא ונותן עם נ זוז, לא יטול מתנות עניים.

אינו צריך ונוטל

- הנוטל מתנות עניים כשאינו צריך לזה, לא ימות קודם שיצטרך לבריות.

צריך ואינו נוטל

- מי שאינו נוטל אפי' כשצריך, לא ימות קודם שיפרנס אחרים [דכתיב ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו].

דיין הדן דין אמת

- דיין [שאינו מפתח] ודן דין אמת, לא ימות קודם שיפרנס אחרים [שגם הוא בכלל בוטח בה'].

מערים הבריות

- העושה עצמו;
1. כחיגר.
2. כסומא.
3. כפיסח.

- אינו מת קודם שיענש בזה [דכתיב ודרש רעה תבואנו].

עונש דיין המעוות הדין

- דיין הלוקח שחד ומעוות הדין, לא ימות לפני שיוכו עיניו [דכתיב כי השחד יעור עיני חכמים].

גמ'

ממון במסחר

- נ' זוז במסחר שוה יותר מקצ"ט זוז שאינו במסחר.

3 הערמות שבברייתא

- עושה עצמו;
1. כסומא.
2. כאילו שוקן מנופח.
3. כאילו בטנו מנופח.

החזקת טובה לעניים רמאין

- ר' יונה נתן המעות בתורת הלואה, ואח"כ הודיע שזה מתנה.

קבלת צדקה רק בעשרת ימי טובה

- היו זקנים בזמן ר' חייא בר אדא שקיבלו מצדקה רק לפני חתימת גזר דינם, בהימים בין ר"ה ליו"כ.

בשר בהמה ולא בשר תרנגול

- המעות שנחמיה איש שיחין נתן לעני ירושלמי היה מספיק רק לקנות בשר בהמה ולא בשר תרנגול ומת [ונחמיה החשיב את זה כאילו הוא הרג אותו].

מעשה נחום איש גמזו

- כשנחום איש גמזו מצא שמת העני המוכה שחין, אחר שאמר שיתן לו צדקה כשיחזיר מבית חמיו, קיבל על עצמו;

1. עיור עיניו.
2. קטיעת ידיו.
3. שבירת רגליו.

- ואמר לר' עקיבה "אוי לי שאיני רואה אותך ביסוריך" [שיסוריך מכפריך העונות].

ברכות הסומות

- הסומא שהגיע לפרנסה מכובדת ע"י ישיבת ר' אליעזר בן יעקב אחריו, התפלל על ר' אליעזר בן יעקב שהרואה ואינו נראה יקבל תפלתו ויגמול עמו חסד.

- אבוב דשמואל אמר לשמואל [לאחר ששמע משני צריפי עניים שיש להם כלי כסף וזהב] שצריכין להחזיק טובה לעניים רמאין, [שיש לנו פתחון פה שחששנו מרמאים].

- וכן אמרו ר' יוחנן וריש לקיש בשם ר' אבהו בשם ר' אלעזר [כשטיפלו בעני שמת לאחר שיצאו ממרחץ בטבריה, ומצאו בו כיס של דינרים].

צדקה יתירה לעני המבזבז מעות להפיג צער

- אבוב דשמואל אמר לשמואל שיתן יותר מעות צדקה לעני שאכל בשר ושתה יין [שצערותו מרובה מעניים אחרים ועושה כן להפיג הצער].

עניים שנתביישו מלקבל מיד גבאי צדקה

- ר' חמא אבי ר' אושעיא היה נוטל דינר מגבאי צדקה ונתנם לעניים אחרים שהתביישו לקבל מיד גבאי צדקה.

- וכן עשה ר' זכריה חתנו דר' לוי [ואע"פ שריננו אחריו בחייו, במותו מצאו שנתן המעות לעניים אחרים].

מתן בסתר מבטל המזיקין

- ר' חנינא בר פפא חילק צדקה בסתר בלילה [ולא חש מלהסיג גבול המזיקין, דכתיב מתן בסתר יכפה אף].

אשרי "משכיל" אל דל

● ומסומא זו למד המלמד של בנו של ר' הושעיא הגדול לברך ר' הושעיא כשפייס אותו על שלא קרא אותו לסעודה כדי שלא לביישו.

מעות ללומדי תורה יותר חשוב מלבנות בתי כנסיות

● ר' הושעיה אמר לר' חמא בר חנינא, שאבותיו איבדו נפשות במה שבנו בתי כנסיות בלוד, במקום שהיה להם ליתן המעות ללומדי תורה.

אינו מפרנס אפי' בדוחק

● עני שאינו מפרנס אפי' בדוחק ואינו נוטל מן הצדקה, אסור לרחם עליו [דאם אינו מרחם על נפשיה בוודאי אינו מרחם על אחרים, ומי שאינו מרחם על אחרים אסור לרחם עליו].

הדרך עלך מסכת פאה

מסכת דמאי

פרק ראשון הקלין

~ דף א ~

משנה הלכה א

8 מינים שאין בהם משום דמאי בגליל

1. שיתין;
- לת"ק – כל מין שיתין אין בו משום דמאי.
- לר' יהודה – דופרה יש בו משום דמאי.
2. רימין;
- לת"ק – כל מין רימין אין בו משום דמאי.
- לר' יהודה – רימי שקמונה יש בו משום דמאי.
3. עזרדין.
4. בנות שוח.
5. בנות שקמה;
- לת"ק – כל מין בנות שקמה אין בו משום דמאי.
- לר' יהודה – מסטפוס יש בו משום דמאי.
6. נובלות התמרה.
7. גפנין.
8. נצפה.

- 3 מינים שאין בהם דמאי ביהודה
1. אוג.
 2. חמץ מיהודה [בזמן שבית המקדש היה קיים].

3. פספס.

גמ'

טעם שאין דמאי בכל אלו שבמשנה

1. לר' יוחנן – ברוב העולם מינים אלו גדלים בהפקר.
2. לריש לקיש – מינים אלו אינם חשובין, ועמי הארץ אינם חסים מלעשר אותם.
- הגמ' לקמן ד. נשאר בקושיא על ריש לקיש, דמבואר בברייתא דהטעם שחומץ שביהודה אסור הוא שמן ההפקר הן באין.

כוונת התוספתא "היו נשמרין חייבין"

- לר' יוחנן – כשודעין שזה בא מן הנשמר.
- לריש לקיש – כשבא ממקום שרוב משמרים.

~ דף ב ~

ספק אם חייב להפריש, בוודאי ובדמאי

- סתם פירות ותבואה שאינם מן הקלין שבמשנתנו – בספק מחצה על מחצה^א לכו"ע חייב אפי' בדמאי וכש"כ שחייב בוודאי טבל

[וזהו המשנה במס' מכשירין].

• בקלין;

1. מקום שרוב בא מן הנשמר – לכו"ע חייב אפי' בדמאי וכש"כ בוודאי [דנקטינן דאינו בא מן ההפקר, וגם שבמקום הזה חסים עליהם].
2. מקום שרוב בא מן ההפקר – לכו"ע פטור אפי' בוודאי וכש"כ בדמאי [דנקטינן דמשל הפקר הוא בא].
3. מקום שמחצה מן הנשמר ומחצה מן ההפקר;
- לר' יוחנן – פטור בין מדמאי ובין מוודאי [דהרוב מן ההפקר של העולם מכריע שזה בא מן ההפקר].
- לריש לקיש – פטור מדמאי וחייב בוודאי [דכיון שזה זול נקטינן שעם הארץ אינו חס לעשרו].

הרוב הוא מהפקר או מנשמר

- כשאינו ידוע אם במקום זה רוב בא מן ההפקר או מן הנשמר;
- 1. רוב העיר חייב מעשרות מדרבנן^ב – לכו"ע פטור בין בדמאי ובין בוודאי [דספק דרבנן לקולא].

^א וכש"כ בספק אם רוב בא מן ההפקר או רוב בא מן הנשמר, שספק זה חמור יותר כדלקמן.
^ב כגון עיר שרובה גוים.

2. רוב העיר חייב במעשרות מן התורה²¹ – לכו"ע חייב בין בדמאי ובין בוודאי²².
3. ספק אם הרוב חייב מן התורה או מדרבנן – ספק זה הוא כעין הספק של מחצה על מחצה ותלוי במחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש.

שיתין

- שיתין – תאנים גדולים שיוצאין מן העלין.
- לר' יוסי – שיתין שבציפורי חייבין [שהם בחזקת משתמרות].

בכירות

- בכירות – הפירות שמתבשלים לפני שמושיב שומר;
- להברייתא – פטור מדמאי [שהרי הן הפקר].
- לר' אליעזר – חייב בדמאי [שהרי הן בחזקת משתמרות].

~ דף ג ~

מסוייפות

- מסוייפות – הפירות שמתבשלים לאחר שסלק הסכין [והרי הן הפקר].
- אם אפי' לאחר שסלק הסכין עדיין שומר בשדה מינים אחרים, חייב במעשר²³ [שבעל הבית מקפיד עליו].

רבי ור' יוסי בר' יהודה באכילת מסוייפות

- רבי ור' יוסי בר' יהודה אכלו מפירות מסוייפות, וכשהשומר מיחה הפסיק ר' יוסי לאכול, אבל רבי לא הפסיק ואמר שכבר נתייאשו הבעלים.

- הגמ' נשאר בקושיית ר' יוחנן ור' יונה על רבי, דהא מן המחאה מוכח שלא נתייאש [ולא דמי לסיאה ואזוב, שהם עולין מאליהן בכל מקום].

3 שיטות בנובלות תמרים

1. להתנא במשנתנו – נובלות תמרים לעולם פטורים.
2. לר' יוסי בר' יהודה; כשהוא מעורב בכלי אחת עם תמרים רגילים - חייב אף על הנובלות.
- אבל בשני כלים, בין בזו בצד זו, ובין בזו ע"ג זו - פטורים.
3. לחכמים אין נפק"מ בין עירוב לאינו עירוב;
- נובלות שהטילו שאור – חייב.
- נובלות שלא הטילו שאור – פטור.

הטלת שאור בנובלות לפי ר' יוסי בר' יהודה

- נחלקו אמוראים באיזו נובלות איירי ר' יוסי בר' יהודה שרק בעירוב מחוייב;
- לר' מנא – בנובלות שהטילו שאור [וכשנמכר בפנ"ע

פטור שרובן באים מן ההפקר].

- לר' חנינא – כשלא הטיל שאור [וכשנתערב בשאר תמרים נתחייב וכההוא אשכול שנגרר בתר גרגר אחד].

מהו גופנין

- גופנין – שמירה.

מהו הדין ביהודה בח' מינים ראשונים

- ממה שרק בני גליל היו אומרים שאפי' תבלין חשוב יותר משמירה (גופנין), מוכח שביהודה אכן היה מינים אלו חשוב.

~ דף ד ~

מהו כוסבר

- כוסבר – כוסברתא.

כוסבר ביהודה

- ממה שרק בני יהודה היו אומרים שאפי' תבלין חשוב יותר מכוסבר, מוכח שבגליל אכן היה חשוב מינים אלו.

חומץ ביהודה לאחר החורבן

- בזמן הבית שהיין היה מרובה וגם לא היה מחמיץ – החומץ היה בא מן התמד של הפקר, ולכן היו בגדר קלין.
- לאחר החורבן שהיין נתמעט והתמד אינו הפקר, וגם היין

²¹ כגון עיר שרובה ישראל.

²² ולא דמי להספק של מחצה על מחצה דכאן יש צד שהרוב בא מן הנשומר

²³ וה"ה שאסור ליטול משום גזל.

חכמים דבריהם כדברי תורה].

~ דף ו ~

מהו הכוונה "ומאבדין את מיעוטו בדרכים"

1. לר' יוסי ור' אילא – המשנה איירי בהבאת תרומת מעשר לכהן.

• וזהו כשיטת ר' זעירא לגבי חומש, דאוקים המשנה בתרומת מעשר.

2. לר' חייא בר אבא (עד כדון) – המשנה איירי בהבאת מעשר שני לירושלים.

• וזהו כשיטת ר' אימי לגבי חומש, דאוקים המשנה במעשר שני.

הבאת תרו"מ לבעליו לר' יוסי ור' אילא

• **סכום גדול של תבואה;**

• במקום שמצוין חיות – חייב להביאם ליישוב [משום בזיון קדשים], ונוטל שכרו מן הכהן [כיון שאינו מחויב בזה מדין השבת אבידה].

• במקום שאין מצוין חיות – אינו חייב להביאם מן השדה.

• **סכום קטן של תבואה;**

• בוודאי – חייב להביא [מדין השבת אבידה].

• בדמאי – פטור מלהביא [דמעיקר הדין אינו של הכהן].

הבאת מעשר שני לירושלים לר' חייא בר אבא

• בוודאי – בין מעט ובין הרבה חייב להביא לירושלים.

• יוחנן כהן גדול ביטל אמירת הוידי בשעת הביעור [שלא נתנו מעשר ראשון ללוי מתקנת עזרא].

מעשר שני של דמאי בטומאה

• אסור לאכול מעשר שני של דמאי "בטומאה" [שזה יותר מצוי מאנינות].

אונן בספק מעשר שני של וודאי

• ספק מעשר שני של "וודאי" אסור לאונן.

חומש באכילת תרומת מעשר של דמאי

• נחלקו אמוראים האיך ליישב הסתירה בין משנתנו "הדמאי אין לו חומש", ובין המשנה בב"מ דהאוכל תרומת מעשר של דמאי משלם קרן "וחומש";

1. לר' זעירא;

• הפודה מעשר שני של דמאי – אינו מוסיף חומש [כדי שלא למנוע בנ"א מלפדותם] ומזה איירי מתניתן.

• האוכל תרומת מעשר של דמאי – משלם קרן "וחומש" לכו"ע [וזהו משום גדר שלא יזלזלו בקדושתו].

2. לר' אימי – נחלקו בזה התנאים;

• המשנה בב"מ – הוא שיטת ר' מאיר דדמאי כוודאי לכל דבר [דלשיטתו חכמים חיזקו דבריהם כדברי תורה].

• משנתנו – הוא שיטת חכמים שהקילו בדמאי בהני ח' דברים שבמשנתנו [שלא עשו

התחיל להחמיץ – הרי זה חייב בדמאי.

רימוני שקמונה

• ר' יהודה שמחייב במתניתן רימוני שקמונה זהו רק כשיודע שזה בא משקמונה.

• ספק אם זהו בא משקמונה, אז אפי' בשקמונה פטור [שהרבה רימונים מחוץ לשקמונה באים לשם].

משנה הלכה ב

8 קולות במעשר שני של דמאי

1. אינו מוסיף חומש בשעת פדיון.

2. פטור מדין ביעור.

3. נאכל לאונן.

4. מותר להוציא פירות מע"ש מירושלים ולפדותן אח"כ על כסף.

5. מותר לאבד מעט מע"ש.

6. מותר ליתנו לעם הארץ, והוא יאכל כנגדן פירות אחרים בירושלים.

7. מחללין כסף על כסף, ונחשת על נחשת.

8. חוזר ופודה מן הכסף ונחשת על פירות, ונחלקו בזה התנאים;

• לר"מ – חוזר ופודה הפירות למעות.

• לחכמים – אסור לחזור ולפדות הפירות למעות.

~ דף ה ~

גמ'

ביטול הוידי בשעת הביעור

- בדמאי;
- דבר מועט – אינו חייב להעלות.

- דבר מרובה – חייב להעלות.
- חיוב חילול מועט תבואה על מעות

- ר' חייא בר אבא לא פדה מועט מע"ש של דמאי אפי' כשהיה לו מעות.

אימתי חייב להחזיר אבידה

- דבר מועט – חייב להחזיר.
- דבר מרובה – אינו חייב להחזיר.

שיעור דבר מועט שמותר לאבד

- בשלימה – לכו"ע רק עד כגרוגרות מותר.
- בפרוסה;
- לכי ר' ינאי – עד כביצה.
- לר' יוחנן – עד כגרוגרות.

הפרשת מע"ש של דמאי ע"מ לאבדה

- הגמ' מסופק אם מותר לכתחלה לפרוש מעט מע"ש של דמאי כדי לאבדו.

מסירת מע"ש של וודאי לע"ה

- אסור למסור מע"ש של וודאי לע"ה [גזירה שיאכל בטומאה].

משנה הלכה ג

לוקח דמאי להשתמשות שאינו מאכל אדם

1. לזרע.
2. למאכל בהמה.
3. קמח לעיבוד עורות.

4. שמן להדלקת נר.

5. שמן לסוך כלים.

- כל אלו פטורים מדמאי.

עד היכן כבשו עולי בבל

- עד כזיב – חייב במעשר ודמאי [שכבשוהו עולי בבל].

- מכזיב והלאה – פטורים.

דמאי שניתנה לכהן, וקדשים

1. חלת עם הארץ.
2. תערובות של תרומה וחולין שהוא מוכרו לכהן.
3. פירות שקנאה ממעות מעשר שני.
4. שיירי מנחות של ע"ה.

- כל אלו פטורים מדמאי.

שמן העשויה לריח

- לב"ש – חייב בדמאי.

- לב"ה – פטור מדמאי.

~ דף ז ~

גמ'

זרעו כלה

- בין זרע שזרעו כלה ובין זרע שאין זרעו כלה פטורים מדמאי.

לקח ונמלך

- לקח לזרע ונמלך לאכילה – חייב בדמאי.

- לקח לאכילה ונמלך לזרע – כיון שנתחייב אינו נפטר.

זריעת טבל

- אסור לזרוע טבל.
- ואפי' כבר נמצא בארץ אסור לכסותו בעפר.

- אבל על ידי גוי מותר.

שכח זרע טבל

- דבר שנרקב בארץ – פטור.
- דבר שיכול ללקט מן הארץ לאחר זריעה תלוי במצב הצמיחה;

- לא צמח עדיין – חייב ללקט ולעשר אותם [משום קנס].

- לאחר שצמח – פטור [כדי שלא יפסיד מה שכבר צמח].

מקור דחיוב מעשר רק מגידולי קרקע

- עשר תעשר את כל "תבואת זרעך".

חומרת ר' יוחנן בדמאי

- ר' יוחנן החמיר על עצמו והפריש דמאי אפי' מבשר וביצים מבושלים, מחשש תערובת שמן או יין של דמאי.

מכשול של טבל לר' זעירא

- ר' ירמיה שלח טבל לר' זעירא [שסבר שוודאי ר' זעירא יתקן אותו], ור' זעירא אכל אותו בטבל [שסבר שוודאי תיקן אותו ר' ירמיה לפני ששלח].

ראשונים כמלאכים אנו כבנ"א

- ממעשה ר' זעירא מוכח דדורות ראשונים היו יותר גדולים, דהא חמור של ר' פנחס בן יאיר לא רצה לאכול דמאי אפי' לאחר שלא אכלה כלום לג' ימים.

9 מעשיות מר' פנחס בן יאיר

1. חמורו נגנב בלילה, ולא אכלה אצל הגנבים במשך ג' ימים, וכשהגנבים חזרוהו עדיין לא אכלה מן השעורים של דמאי עד שתיקנוהו.
2. כששני העניים שפקדו אצלו ב' סאה שעורים חזרו לאחר זמן, מצאו סכום עצום של שעורים שצריכין לזה גמלים וחמורים [שהוא זרע את הב' סאין].
3. הוא כינס כל העכברים שאכלו התבואה, וכשכולם ציפצפו, אמר לאנשי המקום שהעכברים אומרים שאינם מעשרים התבואה, וכשקיבלו לעשר, הפסיקו העכברים לאכול התבואה.

~ דף ח ~

- המשך המעשיות מר' פנחס בן יאיר
4. פעם נוסף כינס כל העכברים וכשראה על אחד שגבו מתנענע, צוה לו שיפלוט המרגלית של המלך ישמעאלי.
 5. כשקיבלו אנשי המקום לעשר פירותיהם, התחיל המעיין שבמקום לתת מספיק מים.
 6. כשהלך עם תלמידיו לוועד חכמים אמר לנהר גיניי שיתחלק כדי שיעבור, ואמר לתלמידיו שמי שלא ביזה יהודי מימיו יכול לעבור בלי שינכה מזכויותיו.
 7. לא הסכים לרבי לבטל שמיטה בשעת הדחק.
 8. ומשום שראה בבית רבי פרדות לא רצה לאכול אצלו, וכששלוחי רבי רצו לפייסו

- ירדה אש מן השמים וסיבב אותו.
9. כששמע שבתו של החופר שיחין ומערות לעוברי דרכים נשטפה במים אמר "האם אפשר שבאותו מדה שכיבד הקב"ה נענש" ומיד ניצלה; (1) יש אומרים ע"י יתד ניצלה. (2) ויש אומרים שמלאך בדמות ר' פנחס בן יאיר הצילה.

השלחן של ר' חנינא בן דוסא

- פעם בסעודת ליל שבת נפל השלחן של ר' חנינא בן דוסא, כיון שהתבלין ששאל אשתו מן השכנה לא היה מעושר, ולאחר שעישרוהו קם השלחן מאליו.

פתו של ר' טרפון

- פתו של ר' טרפון נפל כיון שהקרדום ששאלה אשתו מן השכנה היה טמא.

~ דף ט ~

תערובת טבל ודמאי

1. הלוקח דמאי כדי לערבן – חייב בדמאי.
2. הלוקח מע"ה תערובת שיש בו דמאי;
- לרבי – פטור מדמאי [וזהו מקולי דמאי] אבל בוודאי חייב [דהתערובת משביח].
- לר' אלעזר בר' שמעון – פטור אפי' בתערובת של וודאי [שאינן התערובת משביח].
3. לוקח דמאי כדי לערבן לשם רפואה;
- וודאי טבל – חייב לתקן.

- דמאי – פטור מלתקן.
- 4. הלוקח תערובת לרפואה – פטור אפי' מוודאי טבל.

לוקח טבל ודמאי כדי לערבן

- לרפואה כגון קילור ומלוגמא;
- בדמאי פטור.
- בוודאי חייב.
- לאכילה כגון מורייס ואלונטית – חייב בין בדמאי ובין בוודאי טבל.

לוקח תערובת מע"ה

1. רפואה כגון קילור ומלוגמא – פטור אפי' וודאי טבל.
2. אוכל כגון מורייס ואלונטית נחלקו בזה התנאים;
- לרבי - בדמאי פטור [וזהו מקולי דמאי]. בוודאי חייב [דהתערובת משביח].
- לר' אלעזר בר' שמעון - בין בדמאי ובין בוודאי טבל פטור [שאינן התערובת משביח].

תערובת עבו"ז

- כל תערובת של עבו"ז אסור [דכתיב ולא ידבק בידך "מאומה" מן החרם].
- עיר כזיב
- כזיב דינו כחוץ לארץ.
- מקומות בחו"ל שדינם כאר"י
- בצור;

- ב"ה אינו פוטר אלא שמן שעשויה לריח בלבד [כגון פלייטון].
- אבל שמן שעשויה גם לסיכה [כגון וורדינון] מודה ב"ה שחייב בדמאי.

משנה הלכה ד

7 קולות בדמאי

1. מערבין בו [תחומין וחצרות].
2. משתפין בו מבואות.
3. מברכין עליהן ברהמ"ז.
4. מצרפין לזימון מי שאכל דמאי.
5. אינו מברך בשעת הפרשה [ולכן מותר להפרישו כשהוא ערום].
6. מותר לעשרו בבין השמשות של ערב שבת.
7. הקדים מע"ש למעש"ר לא עבר על הלאו של מלאתך ודמעך לא תאחר.

שמן של סיכה

- שמן שהגרדי סך באצבעותיו – חייב בדמאי.
- שמן שהסורק נותן בצמר – פטור מדמאי.

גמ'

זמן בין השמשות

- ביהשמ"ש הוא ספק חשיכה ספק לא חשיכה.
- ברכה על חילול מעשר שני
- חילול מעשר שני של דמאי – אינו טעון ברכה.

מה שעשה עשוי "בחלת ע"ה והמדומע"

- נחלקו אמוראים בהטעם שאם הפריש תרומת מעשר ומעשרות מדמאי ההפרשה חל;
- לר' יוחנן – אע"פ שלא גזרו ע"ז, מכל מקום יש חשש טבל.
- לר' הושעיא – יש עמי הארץ שאין אימתם על הקדשים.
- מה שעשה עשוי "בשיירי מנחות ולוקח ממצות מע"ש"
- בלוקח ממצות מע"ש - נחלקו התנאים בפירוש אי הוה ממון גבוה או ממון הדיוט;
- לר' מאיר – אין ההפרשה חל [שזהו ממון גבוה].
- לר' יהודה – ההפרשה חל [שזהו ממון הדיוט].
- בשיירי מנחות - נחלקו אמוראים אם גם שם ר' יהודה חולק על ר' מאיר, או ששם מודה שזהו ממון גבוה;
- לר' יוסי ור' יוחנן – גם בשיירי מנחות ר' יהודה חולק על ר"מ.
- לר' אלעזר ור' ירמיה – בשיירי מנחות ר' יהודה מודה לר' מאיר [ולפ"ז בשיירי מנחות לכו"ע לא עשה כלום].

~ דף יא ~

באיזו שמן פוטר ב"ה מדמאי

- מן חמרים¹⁰ – דינו כאר"י.
- מן האוצר – דינו כחור"ל.
- בצידן;
- מן חמרים – דינו כחור"ל.
- מן האוצר – דינו כאר"י.
- הגמ' נשאר בקושיא איך שייך לומר שהחמרים שבאין מאר"י לצור דרך כזיב, בכזיב פטורין ובצור חייבין.
- טעם פטור חלת ע"ה והדומה לה
- לר' יוחנן – מעולם לא גזרו דמאי עליהם.
- לר' הושעיא – אימת קדשים עליהם.

~ דף י ~

2 נפק"מ בין שני הטעמים

1. קנה עיסה מע"ה והפריש חלה, וכן קנה דמאי מע"ה ונדמע;
- לר' יוחנן – פטור.
- לר' הושעיא – חייב.
2. סאה תרומה של דמאי שנפל במאה סאה חולין;
- לר' יוחנן – חייב [שעל זה אכן גזרו חז"ל].
- לר' הושעיא – פטור [דגם מזה אימתו עליון].
- פירות ממצות מעשר שני "של דמאי"
- הגמ' מסופק אם רק כשקנה הפירות ממצות מע"ש של וודאי פטור, או אפי' ממצות מע"ש של דמאי.

¹⁰ בין שיירא של חמרים ובין חמור אחד.

- חילול מעשר שני של וודאי – טעון ברכה.

נוסח הברכה

- מפירות על מעות מברך – על "פדיון" מעשר שני.
- ממעות על פירות מברך – על "חילול" מעשר שני.

הקדמת שני לראשון בדמאי לכתחלה או בדיעבד

- לצד א בגמ' וכן סובר ריב"ל – לכתחלה אסור להקדים שני לראשון.
- לר' יוחנן – אף לכתחלה מותר להקדים שני לראשון.

~ דף יב ~

הפרשת מעשר ראשון ממע"ש שהופרש תחלה

- אע"פ שלר' יוחנן מותר לכתחלה להקדים מע"ש לראשון בדמאי, חייב להפריש מעשר ראשון מן המעשר שני.

- ולפי שאם הקדים שני לראשון עדיין השני טבל לראשון, אם פדה השני יכול לעשותו ראשון [ונחשב מן החיוב על החיוב].

- וכן עשה ר' יוסי בן שאול. מעשרות של כלכלה בחברתה

- כשמעשר מכלכלה על חברתה צריך להפריש עישור למעשר ראשון, ועישור למעשר שני, דמשעה שאמר מעשר של זו בזו חל כל המעשרות, ואח"כ כשבא לברר המעשרות אם הוא מפריש מע"ש תחלה אינו טבול למעשר ראשון.

~ דף יג ~

טעם החילוק בין גרדי לסורק

- גרדי סך אצבעותיו [וסיכה כשתיה].
- סורק סך הצמר ופטור [כמי שמסיך כליו].

פרק שני אלו דברים

משנה הלכה א

5 פירות שחייבין בדמאי בכל מקום

- פירות שניכר עליהן שצמחו בארץ ישראל, חייבין בדמאי אפי' הלאה מכזיב, כגון;
 1. דבילה.
 2. תמרים.
 3. חרובין.
 4. אורז.
 5. כמון.

פירות שפטורין מדמאי אפי' בארץ ישראל

- פירות שניכר עליהן שצמחו בחוץ לארץ, פטורין מדמאי אפי' בארץ ישראל, כגון;
 1. אורז שבחוץ לארץ.

גמ'

עוד פירות שפטורין מדמאי אפי' בארץ ישראל

- 4 מינים שצומחין בארץ ישראל, אבל סוג אחד מהם אינו צומח בארץ ישראל, ואלו הן;
 1. שום – בעל בכי.
 2. בצל – של רכפה.

- 3. גריסין – הקילקין.
- 4. עדשים – המצרות.

3 מינים שאין צומחין כלל בארץ ישראל

1. אלצרין.
2. אפסטקין.
3. אצטרובלין.

חילוק בין משנתנו למשנה במעשרות

רמוני בדין וחציר גבע

- הקונה פירות שרוב גידולן ביד עכו"ם כגון רימוני בדין וחציר גבע;
- מתגר עכו"ם – לכו"ע מעשר כטבל.
- מתגר ישראל – לכו"ע מעשר כדמאי.

מאיזו תגר איירי המשנה במס' כלים

- לר' יוחנן – מתגר עכו"ם, ודווקא רימוני בדין שרובן צומח אצל עכו"ם חייב וודאי, הא שאר הדברים חייב רק בדמאי.
- לר' אלעזר – מתגר ישראל המוכר הרבה בזול [מחמת דוחק המלוכה], והתירו חז"ל למכור טבל.

איזהו תגר

- המוכר בשוק ג' משאות בג' פעמים הרי זה תגר [שזהו מדה מרובה].

3 ספיקות בדין תגר

1. הביא כמות של ג משאות כאחת – מוכיח הגמ' מספינה הבאה מרומי שזה נחשב תגר.
2. ג משאות ע"י ג בנ"א – מוכיח נמי הגמ' מספינה הבאה מרומי שגם זה נחשב תגר.
3. האם דין תגר חל רק לאחר ג משאות או אפי' למפרע" – הגמ' נשאר בספק.

- בין לר' אלעזר ובין לר' יוחנן לא חיישינן למיעוט אלא כשיש לפנינו וודאי איסור;

- ולכן מתירין לגר לישא ישראלית ולא חיישינן למיעוט גוים של עמון ומואב [שאינן כאן וודאי עמוני או מואבי].

- וגם ממה ששלח ר' זעירא [שהיה מחמיר כשיטת ר' אלעזר] לשאול מר' אלכסנדרא אם רוב ישראל או רוב עכו"ם מוכח שר' אלעזר אינו חושש למיעוט כשאין לפנינו וודאי איסור.

- משא"כ כשיודעין בבירור שיום אחד בשנה התגר מוכר איסור – אסור לקנות אצלו [וזהו הדין בסירקאי].

ברייתא כר' יוחנן וברייתא כר' אלעזר

- ברייתא מוכח כר' אלעזר – דהקונה מתגר גוי מפריש כדמאי רק כשיודע בבירור שבא ממקום שרוב ישראל.

- וברייתא מוכח כר' יוחנן – דהלוקח מתגר גוי, שפעמים קונה מישראל ופעמים מעכו"ם, מפריש כדמאי [שרוב א"י ביד ישראל].

~ דף טו ~

נאמנות תגר גוי

- תגר גוי אינו נאמן לומר ממי קנה הפירות.

- עיקר הנקודה" במשנתנו – פירות שאפי' בחוץ לארץ "חייב" במעשר.

- המשנה במעשרות – פירות שאפי' בארץ ישראל "פטור" ממעשר.

קושיות על הה' מינים שבמשנה הגדלים רק באר"י, וישובן

1. דבילה מבוצרה – כחושין הם.
2. תמרין מאלכסנדריא – דקין הם.
3. חרוב מביארי – שבורים הם.
4. אורז מחולתה – עגולים ואדומים הם.
5. כמון מקיפרוס – עקומים הם.

~ דף יד ~

חיוב הפרשה בלוקח מתגר עכו"ם

- לר' אלעזר – מפריש כטבל.
- לר' יוחנן – מפריש כדמאי.

טעם המחלוקת בין ר' יוחנן ור' אלעזר

- ר' יוחנן ור' אלעזר נחלקו במציאות מי הם הרוב באר"י;

1. לר' יוחנן – רוב אר"י נתונה ביד "ישראל", הלכך אמרינן שהתגר קנה התבואה מישראל.

2. לר' אלעזר – רוב אר"י נתונה ביד "עכו"ם" [ועכו"ם אינם מעשרין].

אי חיישינן למיעוט

" אולם בסיפא של משנתנו הוא ג"כ כמו המשנה במס' מעשרות. " והנפק"מ הוא אם יכול לעשר מהם על וודאי טבל.

כיצד להכיר אם הם פירות אר"י או חו"ל

• 4 דברים שאין להוכיח מהם אם הם מאר"י או מחו"ל;

1. ריח.

2. מראה.

3. טעם.

4. מחיר.

• מדבר אחד יש להוכיח אם הם מאר"י או מחו"ל;

1. רוב.

להכיר ביין חדש וישן

• היודע שיין חדש מחו"ל וישן מאר"י או איפכא, יכול להכריע על ידי הטעם.

דמאי מדבילה בקיסרי

• החכם זוגא התיר לאכול דבילות ולא חש לדמאי [שידעו שבאים מחו"ל].

3 שיטות בגבול קיסרי לענין היתר דבילה

1. כל מקום שמשם רואין המים.

2. עד מגדל מילחא.

3. עד מערת טלימון.

~ דף טז ~

ברייתא שבו מבואר דדבילות שבקיסרי מותרין

• הברייתא מונה 7 מינים שמחויב בדמאי בקיסרי;

1. חיטים.

2. פת.

3. יין.

4. שמן.

5. תמרים.

6. אורז.

7. כמון.

• ומזה שאינו מונה דבילה מוכח כהחכם זוגא דדבילה בקיסרי פטור מדמאי.

קיסרי לשמיטה ודמאי

1. פירות הצומחין בקיסרי אין בהם משום שמיטה ממה נפשך;

• אם הם מישראל – הרי הם משנה שישית ופטור משמיטה.

• ואם הם מגוי – הרי הם פטור משמיטה.

• ואין לחוש שזה בא מן הכותים – שהם מועטין נגד ישראל ועכו"ם.

2. ויש בהם משום דמאי;

• שאם הם מישראל – חייב בדמאי.

• ואין לומר אולי זה בא מן הגוי ופטור מדמאי – שעכו"ם מועטין נגד ישראל וכותים.

• וגם אין לומר אולי זה בא מן הכותי וחייב כטבל – שהם מועטין נגד ישראל ועכו"ם.

3 גבולים של קיסרי לענין הז' מינים שמחויב בדמאי

1. עד פונדקא דעמודא.

2. ועד פונדקא דטיבתא.

3. ועד כפר סבא.

2 מינים שוודאי בא מאר"י לקיסרי

1. צירן – מעשר כטבל [שרובן צומחין אצל עכו"ם שבארץ ישראל].

2. פולפסין;

• לר' חייא בר אדא – דווקא הלבנים.

• לחכמי קיסרי – דווקא האדומות.

• כל אחד לשיטתיה מחייב כולכסין בדמאי [שרובן באין מהר המלך שבארץ ישראל].

שמיטה ומעשר בבית שאן

• כששמע רבי שר' מאיר לא נהג דיני שמיטה בבית שאן, התיר בית שאן משמיטה ומעשר.

זהירות בהנהגות

• ממה שרבי למד ממעשיו של ר' מאיר אנו רואים שצריך אדם לזהר במעשיו, שמא ילמד אדם הלכה מהנהגותיו.

5 היתרים שהנהיג רבי בדיני שמיטה

1. התיר בית שאן.

2. התיר קיסרין.

3. התיר בית גוברין.

4. התיר כפר צמח.

5. התיר ליקח ירקות באר"י תיכף במוצאי שמיטה"ט.

• והשיב להמליזין עליו שהתיר במה שנהגו איסור, שזה עטרה שהקב"ה הניח לו, כמו שהניח עטרת שבירת נחש הנחשת ביד חזקיהו.

הנהגת ריב"ל בשדות עכו"ם שבסוריא

^ט ועיין ירושלמי פאה (סב.) שרבי תיקן כן כשראה שהירקות גדלים במהירות.

- ריב"ל החמיר לעשר אפי' משדות עכו"ם שבסוריא² מחשש שהשדה נגזל מישראל [וקרקע אינה נגזלת].
- אבל בשדה של סיסרא נהג התיר שחשב שזו לא נגזלה.
- ואליהו גילה לתלמידו שגם שדה זו נגזלת היא.

~ דף יז ~

פירות בית שאן שבאים מאר"י

- 20 מינים שבכל השנה רובן באים מאר"י ודינם כפירות אר"י לענין;
- 1. שמיטה [שכל דיני שמיטה נוהג בהן].
- 2. ולענין מעשר תלוי ממי קנה;
- קנה מן התגר – מעשרו כדמאי [כשיטת ר' יוחנן לעיל בדף יד.].
- קנה מן הגינה – מעשרו כטבל.
- ואלו הן;
- 1. קצח.
- 2. שומשום.
- 3. חרדל.
- 4. שום.
- 5. בולכסין.
- 6. אפונין שחורים.
- 7. בצלים מן הכפרים.
- 8. בצלים מן בני המדינה הנמכרין במידה.
- 9. פול המצרי הנאגד בגמי.
- 10. מינתה הנאגד בפנ"ע.
- 11. אסטפניני.
- 12. קישואין.
- 13. דילועין.

- 14. אבטיחין.
- 15. מלפפונות.
- 16. יין.
- 17. שמן.
- 18. תמרים אפסיות.

- ויש מוסיפים
- 19. תורמוסין.
- 20. פתחלה.

מין אחד שרק בין עצרת לחנוכה רובו בא מאר"י

- 1. בין עצרת לחנוכה רוב קפלוטות באין מאר"י.

ספיחי ירקות שצמחו באר"י בשביעית ונלקטו בשמינית

- מתחלת שמינית עד חנוכה – אסור משום ספיח.
- מחנוכה עד עצרת – ספק ספיח הן.
- מעצרת עד סוף שנת השמינית – מותר.

תחומי בית שאן

- גבול בית שאן הולך עד כפר קרנים, ובזה נכלל;
- פרשתא.
- רציפתא.
- נפשא דפנוטיה.

פירות שבפנייס

- "דרום" מתרנגול קיסרין דינו כארץ ישראל לכל דבר.
- "צפון" מתרנגול קיסרין, דינו כחוץ לארץ, חוץ מה' מינים אלו שבאים מאר"י;
- 1. אגוזין.
- 2. אורז.
- 3. שומשמין.
- 4. פול המצרי.

- גמליאל זוגא מוסיף;
- 5. אחיניות הבכורות.

למה מעשרין ה' מינים שבמשנה כשצמח בחו"ל

- טעם א' – מינים אלו אינם גדלים בחו"ל.
- טעם ב' – רוב ממינים אלו גדלים באר"י.

אורז בחולת אנטוכיא

- אורז דקתני במתניתן שמחויב בדמאי בכל מקום, פטורים מדמאי בחולת אנטוכיא [שרוב האורז שנמצאים שם גדלים במקומם].

גבולי חולת אנטוכיא

- נחלקו אמוראים עד היכן מותרין האורז שבאנטוכיא;
- 1. לדעה ראשונה – רק בחולת אנטוכיא מותר.
- 2. לר' אלעזר בר' יוסי – עד ברוך מותר.
- ור' יונה מסופק לפי דעת ר' אלעזר אם מרחק זה מותר בכל הד' רוחות.

עיירות סמוך לצור שדיניהם "כארץ ישראל"

- אלו עיירות הסמוכים להעיר צור הם חלק מארץ ישראל ובתחלה היו שמם;
- 1. שצת.
- 2. בצת.
- 3. פי מצובה.
- 4. חנותה עלייתה.
- 5. חנותה תחתיה.
- 6. ביברה.

² ע"פ הגר"א.

- 7. ראש מיא.
- 8. אמון.
- 9. מזי.

- ולאחר זמן נשתנו שמות הערים ואלו הן שמות החדשים;
- 1. סוסיתה.
- 2. עיינוש.
- 3. עין תרע.
- 4. רם ברין.
- 5. עיון.
- 6. יעדוט.
- 7. כפר.
- 8. חרוב.
- 9. נוב.
- 10. חספיה.

כפר צמח

- לר' אימי – דינו כארץ ישראל [שתשלומי מס ככיבוש דמי].
- לרבי – דינו כחוץ לארץ [שתשלומי מס אינו ככיבוש].

~ דף יח ~

עיירות סמוך לצור שדיניהם "כחוץ לארץ"

- 1. נכי.
- 2. צור.
- 3. צייר.
- 4. נשמיו.
- 5. זיזין.
- 6. וינדי.
- 7. חמס.
- 8. דבב.
- 9. חרבתיה.
- 10. הכרך בר חזרג.

הרבה צמוקין

- אין מקום אחד באר"י שמשם יוצא הרבה צמוקים, ולכן נקטינן שזה בא מחו"ל.

הבאת פירות ממקום למקום

- המביא "משא" של פירות ממקום למקום – ודאי ממקומו הביאו.

- המביא "סל" של פירות ממקום למקום - לכו"ע לא חיישינן דמאמצע הדרך הוא מביאו. אלא;

- לרביכא – ממקומו הביאו.

- לר' אלעזר בר' שמעון – מן המקום שהוא עומד עכשיו הביאו.

2 טעמים למה פסק כר' אלעזר בר' שמעון

- אע"פ שר' יוחנן הורה דהלכה כרבי מחבירו, מ"מ הורה לר' אבהו כר' אלעזר בר' שמעון, ויש ב' טעמים לזה;

- 1. בשמיטה [שהוא מדרבנן בזממה"ז] הקיל כר' אלעזר.
- 2. כיון דאף ר' יוחנן סבר כר' אלעזר, נמצא דהוה רבי נגד 'חביריו'.

משנה הלכה ב

כיצד האדם נעשה נאמן למעשר

- האדם שרוצה להיות נאמן למעשר ושלא יהיה פירותיו דמאי, צריך לקבל על עצמו אלו הדברים;

- 1. שלא לאכול דמאי קודם שיעשרם.
- 2. שלא ימכור פירות של טבל.

- 3. שלא ימכור פירות של דמאי.
- 4. אכילה אצל עם הארץ;

- לת"ק – צריך לקבל שלא לאכול אצל עם הארץ [דאם על עצמו אינו נאמן, כש"כ על אחרים].

- לר' יהודה – אינו צריך לקבל שלא לאכול אצל עם הארץ.

גמ'

שיטת ר' יהודה

- נחלקו אמוראים בשיטת ר' יהודה אם איש נאמן חשוד לאכול דמאי אצל עם הארץ;
- לר' יונה – אינו חשוד [וכשאוכל אצל עם הארץ מעשר מה שאוכל].

- לר' יוסי ור' יוחנן – חשוד.
- ומלשון המשנה "על עצמו אינו נאמן" מוכח כר' יוסי.

~ דף יט ~

נאמנות בשעת אכילה אצל ע"ה

- לר' יוחנן – אפי' לשיטת ר' יהודה בשעת אכילתו אצל עם הארץ אינו נאמן [ומזה הוכיח הגמ' שר' יוחנן סובר כר' יוסי בשיטת ר' יהודה].

מקבל להיות נאמן חוץ מדבר אחד

- לת"ק – אינו נאמן.
- לר' יהודה – נאמן [חוץ מן הדבר שלא קיבל עליו].

הנאמן על טהרות

^{כא} מחלוקה זו אמר ר' יוחנן לחנניה בן שמואל.

- האוכל אצלו – מותר להאמין לו שהוא מתוקן.
 - מה שמוכר ברבים – אינו נאמן עד שיקבל הד' קבלות שבמשנה ברבים.
 - ואפי' גדול כר' ינאי אינו נאמן למכור ברבים עד שיקבל עליו ברבים.
- חבר השולח לחבר
- חבר השולח לחבר, צריך לעשר לפני ששולח [ולא יסמוך שחבר המקבל יעשר].
- בעל ואשה שאינם שווים
בנאמנות
- הבעל נאמן והאשה אינו נאמן^{כב} – נאמן במה שמוכר, ואינו נאמן כשאוכלין אצלו.
 - הבעל אינו נאמן והאשה נאמן^{כב} – אינו נאמן במה שמוכר, אבל נאמן כשאוכלין אצלו.
- חבר המשמש בסעודה
- חבר המשמש עם הארץ, או משמש בסעוד
- ת עם הארץ – חזקה שהכל מעושר [שאסור לו לשמש קודם שמתקן הכל].
 - חבר אוכל בסעודת עם הארץ
 - הרואה חבר סמוך בסעודת עם הארץ, אינו יכול לסמוך שהחבר תיקן כל הסעודה [דשמה רק מה שאכל תיקן במחשבתו].
 - אבל בן החבר יכול לסמוך על אביו שתיקן מאכלו [שהאב חייב לתקן מאכלי בנו].

^{כב} והוא נחשב כמי שדר עם נחש בכפיפה.
^{כג} ותבוא עליו מאירה.

